

Stephen Dobson
Lars Anders Kulbrandstad
Sigrun Sand
Thor-André Skrefsrud (red.)

Dobbeltkvalifisering. Perspektiver på kultur, utdanning og identitet

FAGBOKFORLAGET

Dobbeltkvalifisering. Perspektiver på kultur, utdanning og identitet

Stephen Dobson, Lars Anders Kulbrandstad,
Sigrun Sand og Thor-André Skrefsrud (red.)

Dobbeltkvalifisering. Perspektiver på kultur, utdanning og identitet

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2015 by
Vigmostad og Bjørke AS
All Rights Reserved

ISBN: 978-82-450-2711-2
ISBN (trykt): 978-82-321-0313-3

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen

Forsidedesign ved forlaget
Forsideillustrasjon: Unsplash.com / © Olivia Henry, RF

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Forord

Å fylle runde år er milepæler i livet. Å fylle sytti er ikke det samme som det var. Sytti år ung, sier vi nå. «Eldre» erstattes stadig oftere med «senior». Vi har for eksempel ikke lenger eldrepolitikk, men seniorpolitikk. Den er ikke bare opptatt av utfordringer, men av muligheter og legger vekt på ord som ressursrik og bidragsyter. «Vi både kan og vil jobbe lenger», sier lederen av det nye Statens seniorråd. Og akkurat idet vi er i ferd med å lære oss at eldrebølgen faktisk ikke bare dreier seg om økte pleie- og omsorgsbehov, men også om en utrolig erfarings- og kompetansekraft som tidligere generasjoner hadde råd til å pensjonere, lanserer Norges Forskningsråd programmet *Flere aktive, sunne år*. Midt i dette paradigmeskiftet runder Thor Ola Engen sytti år.

Da Thor Ola begynte som lærerstudent på Hamar lærerskole i 1965, drømte han antakelig ikke om at han femti år senere skulle kunne se tilbake på nesten førti års yrkeskarriere som lærerutdanner i Hedmark – og heller ikke på at han ville runde sytti som professor i pedagogikk. Men slik ble det. Og Thor Olas innsats har virkelig gjort en forskjell. For han har valgt å bruke sitt talent og sin utrolige arbeidsinnsats som kunnskaps- og miljøbygger. Han har blant annet bygd sosialiseringsteorier, særlig teorien om dobbeltkvalifisering. Han har bidratt til fornyelse av pedagogikkfaget og norsk lærerutdanning. Han har vist stort engasjement og drevet iherdig kunnskapsutvikling for det flerkulturelle og flerspråklige samfunnet og for minoriteters kår.

For Thor Ola har utdanning og forskning vært to sider av samme sak. Han har vært en pioner i å integrere forskning, teori og praksis i lærerutdanning og med det gitt et helt sentralt bidrag til at Høgskolen i Hedmark har lyktes med å få etablert en doktorgradsutdanning i profesjonsrettede lærerutdanningsfag. Slik

kan høgskolen utdanne nye talenter. Og Thor Ola har allerede sett og veiledet mange av dem. For den innsatsen er han beæret med å få prisen for fremragende masteroppgave i Tilpasset opplæring oppkalt etter seg.

Thor Olas mangfoldige forskningsinteresser ser vi gjenspeilet i de ulike måtene bidragsyterne i dette festskriftet har vinklet sine artikler på. Artiklene illustrerer samtidig et av virkemidlene som karakteriserer Thor Olas måte å bygge sin faglighet på, nemlig flerfagligheten.

Men Thor Ola har bygd langt mer enn teorier. Oplandske Bokforlag heter et annet byggverk, og bokserien *Gamle vallsetinger forteller* er enda ett. Thor Ola har også vært med på å bygge Høgskolen i Hedmark, blant annet i to perioder som høgskolestyremedlem. Og selvsagt har han også vært med på å bygge et fysisk hus, samfunnshuset i Vallset.

La meg få være litt personlig til sist. Jeg leste Thor Olas teorier lenge før jeg møtte han. På Hedmarken har jeg opplevd en som bygger vennskap, som sammen med Randi bygger et trivelig miljø for glade og inspirerende samvær. Og sist, men likevel ikke minst: Thor Ola har bygd denne byjentas interesse for bygdeutvikling og danseband!

Gratulerer med de sytti! Og lykke til med et nytt kapittel i det aktive livet som kunnskaps- og miljøbygger!

Lise Iversen Kulbrandstad
rektor, kollega, venn

Innhold

Kapittel 1
Spor av dobbeltkvalifisering – en introduksjon 9
Lars Anders Kulbrandstad og Thor-André Skrefsrud

Kapittel 2
Thor Ola Engen – et biografisk riss 15
Bjørn Berg og Terje Moshaug

Kapittel 3
En multikulturell barnehage i et monokulturelt sosialt landskap
– analytiske innspill til framtidig mangfoldstenkning i barnehagefeltet 39
Camilla Eline Andersen, Sigrun Sand og Berit Zachrisen

Kapittel 4
Kvalifisering i det flerkulturelle samfunnet. Dobbeltkvalifiseringsbegrepet
sett i lys av et transkulturelt og transspråklig perspektiv 61
Joke Dewilde og Thor-André Skrefsrud

Kapittel 5
«Norge er et mangfoldig land der alle er like mye verdt». Lærerstudenters
refleksjoner over minnematerialet etter 22. juli 2011 83
Anne Marit V. Danbolt og Sidsel Lied

Kapittel 6
Saken er danning – danning som hendelse
i barnehagelærerutdanningen 103
Gudrun Sælen Halmrast, Bergljot Østerås og Randi Taarud

Kapittel 7
Profesjonell identitet og dannelse i barnehagelærerutdanningen:
Med praksismøter som case 115
Kristin Søby og Agnes Westgaard Bjelkerud

Kapittel 8
Om tilværelsens letthet og tyngde. Dansebandkultur
som høgskolestudium 131
Petter Dyndahl, Mariko Hara, Sidsel Karlsen, Siw Graabræk Nielsen,
Odd Skårberg og Stian Vestby

Kapittel 9
En inkluderende skole for elever med minoritetsspråklig bakgrunn?..... 151
Kari Nes og Thomas Nordahl

Kapittel 10
Feedback – en integrert del av dannelse i høyere utdanning? 173
Stephen Dobson og Ola Johan Sjøbakken

Kapittel 11
«Jeg respekterer intet Grammatik-Norsk, jeg bruger Bryst-Norsk»
– Bjørnson som språkfornyer og språkpolitisk aktør..... 189
Lars Anders Kulbrandstad

Kapittel 12
Integrerende sosialisering som mål for religions- og
livssynsundervisning i skolen..... 207
Peder Gravem

Forfatterliste..... 225

Kapittel 1

Spor av dobbeltkvalifisering – en introduksjon

Lars Anders Kulbrandstad og Thor-André Skrefsrud

Det fortelles at det i visse miljøer på et herværende universitet en tid ikke var uvanlig at forskere plasserte bøkene med ryggen inn i bokhylla på kontoret slik at kolleger som var innom, ikke skulle få rede på ny og spennende faglitteratur. Om den er sann eller ikke, ligger denne historien så langt unna Thor Ola Engens holdninger til kollegene sine som mulig. Noe av det som karakteriserer ham som akademiker og forsker, er nemlig viljen og evnen til å inspirere andre og trekke dem med i større eller mindre prosjekter. Svært mange av dagens aktive og produktive medarbeidere ved Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap, Høgskolen i Hedmark, har fått sin forskerdebut i prosjekter som Thor Ola har tatt initiativ til og ledet. Fra samarbeidet med ham har de tatt med seg problemstillinger, perspektiver og begreper inn i nye prosjekter og inn på nye forskningsfelt, slik at en fruktbar påvirkning fra Thor Ola på ulike vis merkes i mye av avdelingens forskningsvirksomhet rettet mot barnehage og skole, lærerutdanning, kultur og samfunnsliv.

Med bidragene til denne artikkelsamlingen viser venner og kolleger av Thor Ola sin takknemlighet for inspirasjon og samarbeid, i mange tilfeller gjennom flere tiår. Boka har fått tittelen *Dobbeltkvalifisering. Perspektiver på kultur, utdanning og identitet*.

«Dobbeltkvalifisering» er et grunnleggende begrep i Thor Olas pedagogiske tenkning og dreier seg om at opplæringen i barnehage og skole skal legge grunnlag for at barn og unge med utgangspunkt sin egen kulturelle, etniske og språklige bakgrunn skal vokse og utvikle seg til reflekterte, selvstendige og myndige deltakere på ulike områder og nivåer i samfunnet – i nærmiljø og storsamfunn,

i yrkesliv og kulturliv i vid forstand. De tre andre begrepene i boktittelen er uløselig knyttet til hverandre hos Thor Ola: Uten kulturell forankring virker utdanning ikke identitetsbyggende. Tas det ikke hensyn til barnas og elevenes identitet, blir utdanningens kulturformidling forgjeves. Og en utdanning som ignorerer kultur og identitet, når aldri sine kunnskaps-, ferdighets- eller holdningsmål.

Alle de følgende kapitlene er vurdert av eksterne fagfeller, bortsett fra det første, som gir et biografisk riss av hovedpersonen i boka. Forfatterne, Bjørn Berg og Terje Moshaug, har begge kjent Thor Ola gjennom flere år. I kapitlet beskriver de oppveksten og familiebakgrunnen hans i Vallset i Stange og forteller om skolegangen i Vallset, på Stange og på Hamar, inkludert lærerskolen. Videre tar de for seg hans store og brede engasjement i kulturlivet i Vallset, før kapitlet skifter spor og går inn på Thor Olas start i yrkeslivet og hans akademiske karriere gjennom tydelige milepæler. Avslutningsvis trekker forfatterne disse trådene sammen og gir argumenter for sammenhengen mellom Thor Olas innsats i kulturlivet og hans akademiske karriere.

Kapittel 3 er skrevet av Camilla Eline Andersen, Sigrun Sand og Berit Zachrisen. Kapitlet tematiserer et viktig interessefelt for Thor Ola – nemlig barnehagen. Utgangspunktet for kapitlet er forskning på barnehagepraksiser i Norge som indikerer at det pedagogiske tilbudet som barna møter, i stor grad kan beskrives som monokulturelt. Dette står i kontrast til politiske styringsdokumenter som framholder inkludering som et hovedanliggende for alle utdanningsinstitusjoner, også for barnehagen. Med dette som bakteppe drøfter kapitlet hvordan utdanningen av barnehagelærere kan bidra til å utvikle et mer inkluderende pedagogisk miljø i barnehagen. Forfatterne knytter an til teorien om dobbeltkvalifisering, kultursammenlikning og sosialisering som danning, og spør om noen av disse perspektivene kan revitaliseres for å støtte arbeidet med å utvikle inkluderende flerkulturelle barnehagepedagogiske praksiser.

Kapittel 4 er skrevet av Joke Dewilde og Thor-André Skrefsrud. Kapitlet tar utgangspunkt i Thor Olas teori om dobbeltkvalifisering og diskuterer hvordan teorier om transspråking og transkulturalitet kan bidra til å presisere og utvikle begrepene innenfor teorien. Bakgrunnen for diskusjonen er de markante endringene som har skjedd når det gjelder mangfold siden teorien ble lansert på slutten av 1980-tallet. Migrasjons- og globaliseringsprosesser har kommet lenger. Den kulturelle kompleksiteten har økt, og nye og andre teorier om språk, kultur, religion og etnisitet preger samfunnsdiskursen, også den pedagogiske.

Forfatterne spør hvilken betydning teorien om dobbeltkvalifisering kan ha i dag, og i hvilken grad teorien fortsatt er aktuell og bærekraftig. Kapitlet knyttes til det nordiske forskningsprosjektet *Learning Spaces for Inclusion and Social Justice. Success Stories from Immigrants Students and School Communities in Four Nordic Countries* og belyser diskusjonen med empiriske eksempler fra skoler i prosjektet.

Kapittel 5 er skrevet av Sidsel Lied og Anne Marit V. Danbolt og har tittelen *«Norge er et mangfoldig land der alle er like mye verdt». Lærerstudenters refleksjoner over minnematerialet etter 22. juli 2011*. I kapitlet tar forfatterne tak i to av de sentrale begrepene hos Thor Ola – integrerende sosialisering og dobbel kvalitativ differensiering – og drøfter om og i tilfelle hvordan disse perspektivene kan bidra til å forstå lærerstudenters potensielle læring og didaktiske refleksjoner slik det kommer til uttrykk i studentenes refleksjonstekster. Fokuset i kapitlet er selve anvendelsen av to teoretiske perspektiver på materialet, samt hvordan begrepene kan nyanseres i lys av materialet som kapitlet presenterer.

I kapittel 6 drøfter Gudrun Sælen Halmrast, Bergljot Østerås og Randi Taarud spørsmålet om hva danning kan være i barnehagelærerutdanningen. Det de tar for seg i kapitlet, er barnehagelærerstudentenes opplevelse av møtet med en dialogisk undervisningsmetode som tar utgangspunkt i fortellinger fra praksisfeltet. Forfatterne løfter fram danningsbegrepet forstått som hendelser i studentenes undervisningssituasjon og som en prosess i mellomrommet mellom forforståelse og forståelse. Målet er å se på danning i et filosofisk, hermeneutisk og dialogisk perspektiv og belyse hvordan danning kan defineres som hendelse. Dette gir rom for en forskende praksis som er inspirert av den tyske filosofen Hans-Georg Gadamers syn på danning, sannhet og metode.

Kapittel 7 er skrevet av Kristin Søby og Agnes Westgaard Bjelkerud og tar opp temaet profesjonell identitet og dannelse i barnehagelærerutdanningen. Utgangspunktet for diskusjonen er praksismøter som case. Forfatterne stiller spørsmålet hvordan praksismøter kan bidra til å berede grunnen for studentenes dannelse på vei mot profesjonell identitet og profesjonsidentitet. I første del av kapitlet ser forfatterne på hvordan profesjonsbegrepet kan defineres ut fra en smal og en vid forståelse av begrepet. Deretter undersøkes det hvordan undervisning i form av praksismøter kan bidra til kvalifisering for både profesjonell identitet og profesjonsidentitet.

Kapittel 8 er skrevet av Petter Dyndahl, Mariko Hara, Sidsel Karlsen, Siw Graabræk Nielsen, Odd Skårberg og Stian Vestby, alle deltakere i forskningspro-

sjektet *Musical Gentrification and Socio-cultural Diversities*. Kapitlet tar utgangspunkt i utlysningen av et studium i dansebandkultur ved Høgskolen i Hedmark forut for studieåret 2007–2008. Låtskriver i Ole Ivars, William Kristoffersen, skulle medvirke som lærer i den praktiske delen, mens pedagogikkprofessor Thor Ola Engen var en av foreleserne i den kulturteoretiske delen. Studietilbudet fikk riksdekkende medieoppmerksomhet, men ble aldri satt i gang fordi det ikke meldte seg søkere. I kapitlet spør forfatterne hva som kan være grunnen til dette. Diskusjonen knyttes til en teoretisk refleksjon over utfordringer i forbindelse med akademisering og institusjonalisering av «lav kultur» med dertil hørende inkluderings- og ekskluderingsproblematikk. Det teoretiske utgangspunktet for kapitlet er kultursosiologiske bidrag utviklet i tradisjonen fra Pierre Bourdieu.

I kapittel 9 setter Kari Nes og Thomas Nordahl søkelyset på minoritetsspråklige elever og inkludering i grunnskolen. Kapitlet er knyttet til resultater fra en kvantitativ spørreundersøkelse gjennomført våren 2013 ved 95 norske skoler på 5.–10. trinn, som del av forskningsprosjektet *The Function of Special Education*. Forfatterne starter med å belyse inkluderingsbegrepet teoretisk. Dernest tar diskusjonen utgangspunkt i en case – *Dronning Sonjas skolepris for inkluderende praksis* – med illustrasjoner fra en skole som har fått prisen. Dataene fra spørreundersøkelsen presenteres med fokus på minoritetsspråklige elever som har ikke-vestlig bakgrunn. Avslutningsvis diskuteres erfaringene fra caseskolen og resultatene fra spørreundersøkelsen samlet.

Kapittel 10 er skrevet av Stephen Dobson og Ola Johan Sjøbakken og har tittelen *Feedback – en integrert del av dannelse i høyere utdanning?* Gjennom kapitlet undersøker forfatterne hvordan dannelse skjer i høyere utdanning ved å avgrense blikket til rollen som feedback kan spille i denne prosessen. Feedback spenner over undervisning, veiledning og vurdering og gir et metablikk på dannelsesprosesser hvor det formative står sentralt. Med tanke på at ulike fagmiljø og profesjoner kan ha utviklet ulike modeller og «best practice» i å bruke feedback, samt at det ikke er vanlig praksis med erfaringsutveksling omkring dette på tvers av fagområder, søker Dobson og Sjøbakken å kartlegge hvordan feedback oppfattes innenfor et utvalg utdanninger av lærere, sykepleiere, helse- og sosialarbeidere og rådgivere.

Kapittel 11 er skrevet av Lars Anders Kulbrandstad og har tittelen «*Jeg respekterer intet Grammatik-Norsk, jeg bruger Bryst-Norsk*» *– Bjørnson som språkfornyer og språkpolitisk aktør*. I kapitlet knytter Kulbrandstad an til et større prosjekt

innenfor Forskningsrådets strategiske høgskoleprogram som Thor Ola ledet for noen år siden, nemlig *Lærerutdanning som bidragsyter til multikulturell nasjonsbygging: en flerfaglig tilnærming*. Forfatteren fokuserer på aspekter ved Bjørnstjerne Bjørnsons sentrale rolle i norsk språkutvikling og i konstruksjonen av norsk nasjonal identitet i en tid da begreper som tospråklighet og tospråklig opplæring ikke fantes.

Bokas siste kapittel – kapittel 12 – er skrevet av Peder Gravem. Kapitlet skiller seg fra de andre i den forstand at Gravem gir et eksempel på hvordan Thor Olas teorier og perspektiver ikke har levd sitt liv mellom to permer, men også har blitt brukt som inspirasjon, refleksjonsgrunnlag og veiviser i utviklingen av praksis. I kapitlet viser Gravem hvordan teorien om integrerende sosialisering fikk utdanningspolitisk nedslag i utviklingen og utformingen av et nytt skolefag i Norge – et fag som skolemyndighetene anså å være et helt nødvendig tilsvar på det økende språklige og kulturelle mangfoldet i skolen – *Kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering* (KRL). Faget ble innført i skolen og allmennlærerutdanningen med læreplanreformen av 1997, forankret nettopp i teorien om integrerende sosialisering, noe Gravem har synliggjort i sine bidrag til en presisert forståelse av faget. I kapitlet beskriver han hvordan han gjennomgående har gjort bruk av Thor Olas perspektiv, kombinert med en forståelse av religioner og livssyn som ulike livstolkninger som også gjør krav på å være gyldige eller sanne. To spørsmål danner utgangspunktet for Gravems avslutningskapittel: Hvordan har Engens forståelse av integrerende sosialisering vært med på å prege religions- og livssynsfaget og rammene for faget fra 1997 til i dag? Hvorfor bør religions- og livssynsfaget og rammene for faget ha integrerende sosialisering som pedagogisk mål?

Med denne artikkelsamlingen ønsker vi å hedre Thor Ola Engen for det han har utført gjennom en lang forskerkarriere. På ulik måte er alle bidragene i boka inspirert av Thor Olas pedagogiske tenkning – og bruker den aktivt og viderefører den inn i nye forskningsprosjekter og i møtet med nye forskningsfelt. Slik illustrerer boka noe av bærekraften i det som Thor Ola har utrettet. Hvis også leseren skulle bli inspirert til å tenke videre og se også andre muligheter og innganger, med nye sammenstillinger og kombinasjoner inn i forskning og praksis, er det i høyeste grad i hovedpersonens ånd.

Kapittel 2

Thor Ola Engen – et biografisk riss[1]

Bjørn Berg og Terje Moshaug

Slekt og bakgrunn

11. januar 1945, mens krigen gikk mot sin avslutning, kom Thor Ola Engen til verden i Vallset på Hedmarken. Han var den eldste av familiens to barn, for søstera, Else, ble født fire år seinere. Foreldrene var Aslaug Elisabeth, født Støen og Oskar Engen.

Familien Engen var på mange måter en ganske typisk etterkrigsfamilie, med sine to barn, mor hjemme og far ute i verden for å forsørge kone og barn. Aslaug var født i 1914 og tilhørte Støen-slekta på farssida, mens mora, Evine, kom fra garden Foss. Dette gjorde at Thor Ola fikk mange slektninger i Vallset, fra gardbrukeren på Foss, far til den kjente musikeren Arne Willy Foss, til ulike arbeidsfolk med samme opphav. På denne sida av slekta finnes også flere store fortellere, eksempelvis «harasjøkongen» Lodvar Støen eller onkelen Ivan Støen, som drev forretning i Gata i en årrekke.

1 Artikkelen beskriver Thor Ola Engens oppvekst og familiebakgrunn i Vallset i Stange. Den forteller om skolegangen i Vallset, i Stange og på Hamar, inkludert lærerskolen, for så å ta for seg hans store og brede engasjement i kulturlivet i Vallset. Artikkelen fortsetter med Thor Olas start i yrkeslivet og tar for seg hans akademiske karriere gjennom tydelige milepæler. Avslutningsvis ses det på sammenhengen mellom hans innsats i kulturlivet og hans akademiske karriere. Forfatterne av artikkelen har kjent Thor Ola i lang tid: Terje helt siden barndommen, Bjørn siden studietiden på 1970-tallet. I denne artikkelen har det lokale engasjementet fått stor plass, fordi vi i festskriftsammenheng antar at denne siden er minst kjent blant de som har samarbeidet med Thor Ola faglig, og fordi de øvrige artiklene i skriftet vil gå mer i dybden på Thor Olas faglige produksjon som derfor ikke er like omfattende behandlet i vår artikkel.

I Vallset finnes det flere familier som bruker Engen som etternavn. Bak navnet skjuler det seg flere garder i bygda, der et mindre bruk er skilt ut og fått tilføyd Engen til selve gardsnavnet. De mange vallsetinger som har Engen som etternavn, behøver derfor ikke på noen måte å være i slekt. Navnet kan komme fra så vel Struperud som Rifsrud, Foss, Skjelset, Klafstad, Åsen eller Tøsti. Oskar hadde sitt etternavn fra småbruket Tøstiengen, som ligger i Gata, sentrum i Vallset, der Oskar ble født i 1910 som «uekte» sønn av Olava Tøstiengen. Thor Olas bestemor giftet seg aldri med barnefaren. Hun ble imidlertid senere gift og flyttet til Løten, mens Oskar ble igjen i Vallset, der han vokste opp hos besteforeldrene, Ole (1858–1934) og Evine (1857–1927). Dette førte til at Thor Ola aldri kjente noen av besteforeldrene på farssida, selv om Olava levde til ut på 1950-tallet. På morssida hadde også begge besteforeldrene dødd lenge før Thor Ola ble født. «Og det var et savn noen ganger», skriver han i *GVF* i 2012, der han beskriver forsøket på å finne ut mer om sin ukjente bestefar. Søskenbarnet John Støen som bodde på nabostedet, hadde besteforeldre i Åsbygda, og det førte til at Thor Ola nok var «litt misunnelig på John», som han forteller i artikkelen fra 2012.

Foreldrene har betydd mye for Thor Ola. Hvor mye de har betydd, skriver han om i flere artikler i skriftserien *Gamle vallsetinger forteller* (heretter kalt *GVF*) som Thor Ola tok initiativ til i 1990. Men foreldrene var svært forskjellige, og derfor hadde de ulik påvirkning på sønnen. Oskar var den fåmælte og lite meddelsomme, mens Aslaug fortalte barna om bygda, om slekt, om skikker og om mennesker. Det er derfor ikke så rart at hun blir intervjuet alt i første nummer av *GVF* fra 1990. Og i en tekst i *GVF* fra 2012 nevner Thor Ola at det er mor, ikke far, som fortalte det han fikk vite i oppveksten om faren og hans slekt.

Oskar var imidlertid tross sin fåmælthet interessant på en annen måte. Allerede på 1920-tallet fikk han jobb som hjelpemann på bil hos gründeren og lastebileieren Nikolai Westgaard. Det førte til at han like før krigen kjøpte egen bil og startet med lastebiltransport. Bilen ble mobilisert under krigen i aprildagene i 1940. Under ammunisjonstransport ble Oskar truffet i benet og måtte forlate bilen på fjellet et sted. Den fant han senere aldri igjen, og derfor måtte han finne seg annet utkomme, denne gang som murer og grunnarbeider. Egen bil fikk han igjen først tidlig på 1950-tallet og jobbet deretter så lenge han levde med å kjøre mjølk fra småbruk i Vallset, Åsbygda og Romedal til meieriet på Stange. Oskar

døde tidlig, i 1966, kun 56 år gammel. Han var innom på en kafé på Stange for å spise etter å ha kjørt mjølka den dagen, og der døde han.

Farens yrke gjorde at Thor Ola vokste opp med direkte innblikk i det moderne samfunnet som vokste seg sterkere i gjenoppbygginga etter krigen. Det var en sjeldenhet å eie bil i Norge før rasjoneringa av biler opphørte i 1960. I Vallset så en like etter krigen stort sett kun få typer av biler. Det kunne være et par bussruter, mjølkebilen eller lastebiler som kjørte tømmer og materialer fra Støsaga. Mindre biler tilhørte stort sett bare doktor Sandaker fra Tangen eller distriktslegen i Romedal, Fischer. Etter at Oskar døde, måtte Thor Ola selv bidra, da mora en periode drev forretningen videre med innleid arbeidskraft. Men han kjørte også mjølka flere somre som vikar for faren.

Oppvekst og erfaringer gjorde Thor Ola tidlig svært godt kjent i egen bygd, ei bygd som ikke akkurat bar preg av stor rikdom. De som ville harselere med bygda, gjorde det med nidviser, slik f.eks. tittelen på 1991-utgaven av *GVF* viser: «… i Vallset på mager jord, der veks det finnskjegg og dille.» De fleste greide seg likevel stort sett bra med arbeid i skogen om vinteren, noen krøtter på båsen og arbeid hjemme på småbruket om sommeren. Etter hvert som rasjonaliseringen i skogen grep om seg, dro flere og flere «innover til byen», dvs. til Oslo for å arbeide på bygg. Bygda hadde vært spart for krigens herjinger, det var få nazister, og folk var enige i at nå skulle landet for alvor bygges. Slik var det også hos Aslaug og Oskar, som var trofaste arbeiderpartitilhengere, som så mange andre i utkantene av bygda. Arbeiderbevegelsen kom for øvrig tidlig til Vallset, og alt før århundreskiftet bygde de «Arbeider'n», som ble erstattet med Folkets hus i 1935.

Skole og fritid

Da Thor Ola begynte på Foss-skolen høsten 1952, var det sju barneskoler i Vallsetbygda og enda flere i hovedsoknet i Romedal. Men da han gikk ut av barneskolen i 7. klasse i 1959, begynte nye tanker å gjøre seg gjeldende. Elevene burde få skoler med bedre utstyr og lokaler, mente man. Tankene materialiserte seg med bygging av sentralskolen i Vallset og ungdomsskolen i Romedal i 1964.

De gamle skolene hadde mange gode sider, selv om de manglet spesialrom og gymsaler. Alle kjente hverandre i skolekretsen, og skolen var kulturhus og forsamlingslokale i grenda. Thor Ola gikk altså på Foss-skolen, som hadde elever fra Gata og sørover mot Tangen. Lærerne var Aslaug Hekneby på småskolen

(1.–3. klasse), og til storskolen kom skoleåret 1956–57 telemarkingen Hallvard Hegna og tok over etter Hans Pedersen fra Romedal.

På denne tida begynte det å bli gitt undervisning i engelsk på de små grendeskolene, og det krevde lærere med andre kunnskaper enn tidligere. En slik lærer var Hallvard Hegna. Han snakket og underviste i engelsk, og han kunne noter også, forteller klassekameraten og den senere samarbeidspartneren i lokalt kulturliv, Jan Arne Berg. Derfor kom det med ham også ei ny tavle til skolen, der du kunne skrive noter. Men ikke alle skoler hadde slike lærere, og da måtte man samarbeide. I Vallset førte det til at elevene på Hågenrud skole måtte dra til Foss for å lære engelsk. Engelsk var på den tida et frivillig fag, og det gjorde at mange valgte bort faget og heller sparket fotball i skolegården.

Men Thor Ola tok naturligvis engelsk, selv om han på den tida ikke hadde noen planer om hva han skulle bruke faget til. Men den nye populærmusikken som begynte å bli tilgjengelig på Radio Luxembourg utover på 50-tallet, gjorde det nyttig å kunne språket for å følge med på hva Tommy Steele, Elvis Presley eller Cliff Richard egentlig sang. For Thor Ola ble tidlig musikkinteressert. Det viste seg også i at han ble med i *Vallset jente- og guttekorps* helt fra starten i 1958. Der lærte han å traktere messingen, en interesse han videreførte i *Vallset musikkforening* da han ble for gammel for jente- og guttemusikken.

Skoleplikten ble oppfylt med tre dager i uka, noe som ga godt rom for lek. Lek og idrett kom tidlig inn som en viktig fritidsaktivitet ved sida av musikken for Thor Ola. Vallset fikk på 50-tallet egen idrettsplass, som ikke uten en viss ironi fikk samme navn, Råsunda, som det kjente idrettsanlegget i Göteborg. Og på Råsunda ble det både sparket fotball om sommeren og gått på skøyter om vinteren. Ja, på Råsunda sørget lokale idrettsledere som *Didrik Bratlien* for å bygge ut en festplass, der bl.a. *Calle Jularbo* fra Sverige sørget for å skaffe penger til laget.

Thor Ola interesserte seg mest for fotball og skøyter. På skøyter måtte han riktignok konkurrere med søskenbarnet, John Støen, som var så god at han vant løp rundt i distriktet og var en av de beste i sin aldersklasse i hele landet. Fotballen ble viktigere for Thor Ola. Alt i småguttalderen (13–14 år) hadde Vallset eget lag der Thor Ola deltok, og fotballen ble langt opp i voksen alder en viktig trimaktivitet for ham.

Realskole og gymnas

Skolegang ut over folkeskolen var ikke så enkelt om du kom fra bygda, og i Vallset var det svært få som hadde gått den vegen. Odvar Nordli forteller fra Tangen at det ble sett på nærmest som klassesvik å tenke på utdanning ut over folkeskolen. På Tangen var kanskje klasseforskjellene tydeligere og mer uttalt enn i Vallset. Ingen i slekta til Thor Ola hadde mer enn folkeskolen, så videre skolegang måtte derfor vurderes grundig. Men Thor Ola besluttet å søke realskolen på Stange, og da han kom inn, var det ytterst få andre fra skolene i Vallset som ble med på den overgangen, kanskje en par–tre elever fra hver grendeskole.

Å begynne på realskolen var en overgang på mange måter. Et viktig moment i så henseende var at skolen lå langt utafor grenda. I stedet for å gå eller sykle på skolen kom nå skolebussen inn i bildet. Og den fortjener noen ord. Ruta startet svært tidlig for å rekke Stange før skolen begynte, så vanligvis måtte elevene som skulle være med, stå opp ved sekstida. På skolebussen var det et eget liv, med lekselesing, samtaler om hobbyer og andre interesser, men også harde politiske diskusjoner, f.eks. med han som tok med seg den nazivennlige avisa *Folk og Land* hjemmefra og leste opp nekrologer over ungdommer som var blitt skutt på østfronten.

Realskolen på Stange hadde opprinnelig vært en privatskole uten eksamensrett, men da Thor Ola gikk der, var det historie, og lærerne, som Vasaasen, Deglum eller Tolgensbakk, var kjent som dyktige fagfolk som fikk elevene gjennom med gode resultater. Dit kom det elever fra Ottestad i nord til Espa i sør og Vallset og Åsbygda i øst. Thor Ola var godt kjent på Stange fra før, han hadde jo vært med faren på mjølkekjøring, så overgangen ble ikke like stor for ham som andre elever fra utkantene.

En av Thor Olas hovedlærere var Gunnar Lie, som bodde i Gata, og noen ganger tilbød han elever derfra skyss. Thor Ola var en av dem som takket ja til dette tilbudet noen ganger, men med en viss skepsis. Lie var nemlig ansett som en litt farlig sjåfør med et handikapp som gjorde at når han skulle bremse, måtte han hjelpe til med armen for å få foten over fra kløtsj til brems. Lie var en moderne lærer som forutsatte at elevene selv tok ansvar for lekselesing og glosepugging. Thor Ola sa selv seinere at dette nok gjorde at han måtte jobbe ekstra hardt med engelske gloser for å ta igjen det forsømte da han kom over på engelsklinja på Hamar katedralskole.